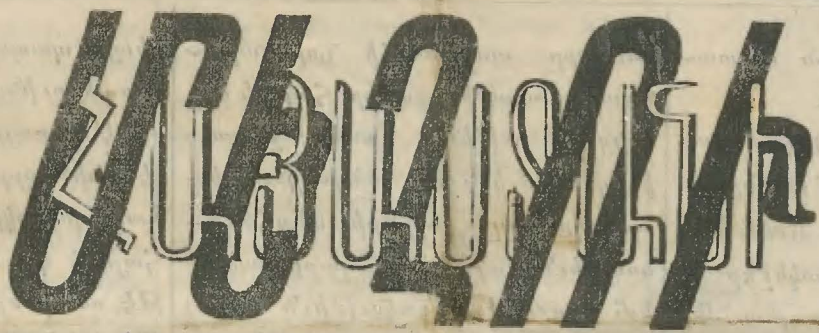

Տարեկան գինն է 10 ռուբլի:
Վեց ամսուանը՝ 5 ռ., երեք ամսուանը՝ 3 ռ., ամիսը 1 ռ.:
Առանձին հատկություններով խրատներով 5 կոպեկ:
Խմորադրամները բաց է առնել օր բացի կիրակի և տոն օրերից
առաջ 11-2 ժամը կեսօրից յետո:
Օտարաբարացիները դիմում են ուղղակի խմորադրամների հետե-
ւեալ հասցեով. — Въ ред. издана «Месяцъ Азіатическ., въ Тиф-
лисѣ, къ Redaction de «Meghou Haxastani», à Tiflis.
(Caucase).

Խմորադրամներն ուղղակի խմորադրամներ են և խմորադրամներ
պատրաստվում են խմորադրամների և հասցեով:
Խմորադրամները կարող է փոփոխել, ուղղել և կրճատել յոթու-
ները: Խմորադրամները իր փերայից առնում յետ ուղղակի յո-
ղուամենը և պահում է երկու ամիս մինչև ցայտանք:
Գայտարադրամները համարվում են ամեն մի բաժին 2 կոպ:
Գայտարադրամները ընդունվում են հայերի և օտար լեզուներով:
Գայտարադրամները ընդունվում են խմորադրամներ, ակովկաս-
յան քաղաքի տակ պ. ՏԵՐ-ՅԱՆՔԻԱՆԻ ԺԱՄԱՌՈՒԹՅԱՆ ԽԱՆՈՒԹՅԱՆ
պ. ՇԱՌՎԻՐԵԱՆԻՑԻ ԿՈՄԻՏԵՍԻ:

Այսօր կիրակի ամսուան 4-ին Վանսաց առաջ եկեղեցում յետ ս. պա-
տարադի կատարվելու է ի ՏԵՐ ՀԱՆՔԱՆԵՆԻ ՆԵՐՍԷՍ ՊԱՏ-
ՐԻԱՐԻՔԻ հոգևոր հայրի օրը: Հանգուցեղոյ յիշատա-
կը յարգել ցանկացողները հրաւիրվում են նոյն եկեղեցին: Ս. պա-
տարադը կ'սկսուի ժամը 11-ին:

ԲՈՒՎԱՆՈՒԹՅԱՆ
Մասն Բարձրանի կապել:
Ներքին Տեսուչի Կ. Ն. — Թղթա-
յութիւններ Նոր-Նախիջևանից և Ջալալ-
Օղլիից:
Բաղադրական
Լուրեր:
Մանր լուրեր:
Յայտարարութիւններ:
Բանասիրական. — Մեռած փե-
սացու:

ԹԻՖԼԻՍ, 4 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 1884 թ.

«Մեղուի» ներկայ համարում հը-
րատարակում ենք մի թղթակցու-
թիւն Նոր-Նախիջևանից որ հան-
դէս է հանում մի նոր անկանոնու-
թիւն էլ մեր կանգնելից որ կարծես
գծադրաբար լինել է այդպիսի երե-
ւոյթներով: Խնդիրը երջանակալիչա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԵՌԱՍ ՓԵՍԱՑՈՒ.

Երկու երկուստարգ միասին Մարտի-
լից գնում էին Գարիգ Նրանք թէ և
մի երկուստեղ էին, բայց բոլորովին ան-
ծանօթ էին իրար, ու միայն զեպքը, ո-
րը շատ դրամաների և կոմսականների
զլխաւոր մեղադրում է, պատահեց նրանց
միմեանց երկաթուղու սենեակում:
Կէս ժամի ընթացքում նրանք խոս-
ում էին զանազան առարկաների վե-
րայ: Նրանց այդ խօսակցութիւնը կա-
րելի էր անուանել «նախնական»: Ա-
ռաջին կայարանում նրանք միասին
դուրս եկան, պահանջեցին նախաճաշի
և զինի, ու մի օր և ինչ ճանապարհոր-
դի արտաքին կերպարանքի վերայ սկը-
սեցին նկատողութիւններ անել: Այդ-
պէսով նրանք աւելի մօտ ծանօթացան
միմեանց հետ: Մինչև ճանապարհի կէտը
երկուստարգները յայտնեցին մէկ մէկու
այն բոլորը, ինչ որ սրտերումը պահած
ունէին:
— Ես գնում եմ Գարիգ սասց Պոլ-
զէ-Բէնիէն իւր նոր բարեկամին անկեղ-
ծութեամբ, այնտեղ ես ստանալու եմ
բաւականին մեծ գումար՝ ես պատկու-
նում եմ իմ հօր ուսանողական ընկերոջ
աղջկայ հետ:
— Իսկ ես, ճանապարհորդում եմ
փոխելու տեղս, նոյնպէս անկեղծու-
թեամբ յայտնեց իր խորագրի Բերնիէն:
Մարտիլում ես ոչինչ չունիմ և մի նը-
շանակութիւն էլ չեմ տալիս ինձ, ես
կարծում եմ Գարիգում ինձ համար
վատ չի լինիլ: Ես գնում եմ այնտեղ
ինչպէս իսկական փրկափայտ, Գուտոյ
քամին է փքել իմ առաքատոր:

տակ Մասն Բարձրանի կտակի կա-
տարման է վերաբերում: Այս ազգա-
յին բարեբարը Հնդկաստանի Կալ-
կաթա քաղաքում վախճանելով
Նոր-Նախիջևանի համար կտակաւ
թողել է գումար և կայք, որ դո-
ցա արգիւնքով քաղաքի (Նոր-Նա-
խիջևանի) Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ
բախում յանուն սուրբ Սահակայ և
սուրբ Մեսրոպայ բացվել ծխական
դպրոց, ուր Նախիջևանի չքաւոր
ընտանեաց զաւակները սովորեն կար-
գալ զրեւ ու այլ կարեւոր գիտու-
թիւնը: Այս կտակած գումարը 50-
60 հազար հասաւ 60-ական թուա-
կաններին Նոր-Նախիջևանի մաղիսա-
րաւին: Հանգուցեղոյ բարեբարի կը-
տակն այնքան պարզ է, որ բացառ-
ութեամբ կարօտ չէ: Գումարն իւ-
րեւ առանձին ուսումնարանական գու-
մար պէտք է գոյութիւն ունենար:

— Իմ աներս պէտք է, որ մեծ աղ-
ղեցութիւն և անուն ունեցող մարդ լի-
նի և այդ պատճառով կարելի է մի
կերպ ձեռք օգնել, բացակայեց Պոլլը:
— Շնորհակալ եմ ձեզանից, դուք
շատ բարի էք: Բայց միթէ դուք պա-
կուտու էք:
— Այո, յուսով եմ:
— Այսինքն Բնալու թէ յուսով էք:
— Ի հարկէ, որ յուսով եմ:
— ձեռքով, ես ոչինչ չեմ հատկա-
նում:
— Իսկեք, իմ հայրս ասաց ինձ, որ
18 տարեկան Նիկոման Բիծովիլը բարի
է, արժան է սիրելու, զեղեցիկ է և հա-
մաստ: Ես և նրա հայրը դեռ երկուստե-
լեան ժամանակից ենք բարեկամ և ար-
դէն քան տարի է, ինչ որ մենք ցան-
կանում ենք միացնել մեր տոհմերը աղ-
ղականութեան կապերով: Ես մի տղայ
ունիմ, որպիսին միշտ ուղում էի ունե-
նալ իսկ նա մի աղջիկ: Եւ այդպէս
քեզանից է միայն կախում, որգիտ,
մեր ցանկութիւնների իրադրութիւնը կամ
ընդհակառակը:
— Եւ դուք համաձայնեցիք:
— Ի հարկէ, Բայց միթէ դուք այդ
բանում մի վատ կողմ նկատում էք:
— Ոչ, այստեղ չմի վատ բան չը կա:
Բայց եթէ մի զեղեցիկ օր մտածէի թէ
ես պէտք է հրաժարուիմ իմ աղաւա-
թիւնից, կը ցանկալի իմանալ ում հա-
մար եմ արդեօք այդ անում:
— Այդ այդպէս կը լինէր, եթէ ես
աղաւա չը լինէի մի օր և ինչ կողմանէ:
Այն ժամանակ ես համարձակ կը հրա-
ժարուէի այս պատկից: Բայց իմ սիրտս
բոլորովին ազատ է: Մինչդեռ ժամանակ
եւ հարցնում եմ ձեզանից ձեր փեսա-
յացուն է մօտ ճանաչել իւր հարսնա-
ցուին մինչև պատկուտ օրը և որ հա-

այն ևս աւելի հոգեւոր իշխանու-
թեան հսկողութեան և անօրէնու-
թեան ներքոյ, քան քաղաքային
վարչութեան, որովհետեւ հանգու-
ցեղոյ կտակաւ բացուելիք դպրոցը
պիտի լինի ծխական այն ևս եկե-
ղեցւոյ բախում, ուրեմն մի
հոգեւոր պարոջ միայն չքաւոր հայ
տղայոց համար: Աւելի պարզ կը լի-
նի կտակի միտքն, երբ աչքի առաջ
ունենանք, որ կտակը գրած է 1800
թուականին, երբ հայերը քաղաքա-
յին դպրոցներին մասին դադարա-
նազամ չ'ունէին և ազգի մուսուր
և բարոյական զարգացման զործը
հայ եկեղեցւոյ և սրա պաշտօնեա-
ներին յատուկ պարտականութիւն է-
լին համարում: Ուստի և երջանակա-
յիշատակ Մասն Բարձրանի իբրեւ
իւր ժամանակի զաւակ միտակաւ
անձն, երբեք իւր մաքուր էլ անց-
կացնել չէր կարող, որ Նոր-Նախի-
ջևանի աշխարհական քաղաքական
վարչութիւնը իրան կը սեպհականէ
այդ գումարն և գործ կը դնէ անկը-
տիւր ամեն ազգութեանց զաւակների
կրթութեան համար: Հակառակ կը-
տակարարի կամաց, որ իւր նուէրն
արեւ է միայն հայ, այն ևս չքաւոր:

բանացուն իւր փեսացուին: Ինչպէս են
լինում այդ տեսակ գործերը: Ասեմք թէ
երկուստարգ տղան այնպիսի ընտանիք-
ների հետ է ծանօթութիւն քցում, որ-
տեղ հարսնացուների պակասութիւնը չը
կայ: Հայրը սովորաբար հաւաքում է
երկուստարգի միջոցներ, բնութեան
վերայ բոլոր հարկաւոր տեղեկութիւն-
ները և այն և երբ իմացուի որ ընտ-
րուածը լաւ բնութեան տէր է և նա-
նաւոր պատկութիւններից ազատ է,
զիտէ պարել, զեղեցիկ հաղնում է,
բաւականին ուսում է առել, նրան միշտ
թող են տալիս պատկուտ: Միթէ այդ-
պէս չէ:
— Մտաւորապէս այո:
— Իսկ ինչ է անում երկուստարգ
տղան, Նա սովորելի մօտ երեւը լաւ
մաքրում է, հաղնում է շատ մաքուր
շապիկ և կապուտ է դուրական գոյնի
փողպատ: Մէկ խօսքով նա մտածում է
իւր փափաղին համար: Եւ ահա նա ըս-
կում է իսպաղ բարի և սիրելի մաքու-
րեւ, առաջ են գալիս հաւաքանքներ և
չարազդութիւնները «անհամ սիրոյ» վե-
րայ: Բայց այդ նա անում է ցոյց տալ
իրեն իրեն բարեկամ և խոնհմ, մէկ
խօսքով այնպէս է ձեռնարկում իրան, որ-
պիսին չի էլ ուղում դառնում:
Երկուստարգ հաճութեամբ ժպտում էր,
— Այժմ հարսնացուն, շարունակեց
Պոլլը, մայրը աղաչում է նրան մեծ ու-
շադրութիւն դարձնել խօսելու ժամանակ:
Նախազգուշացնում է թէ ինչ է սպա-
սում նրան, եթէ նա իսկապէս ցոյց կը
տա իւր բնաւորութիւնը և համոզմուն-
քը: Երեսը երբեք չը պէտք է յայտնէ
իսկապէս հարսնացունի զգայունքները,
թող նա ժպտայ ինչպէս զեղեցիկ և ան-
մեղ երեկոյ: Առաջին անգամը հար-
սնացուն ներկայանում է իւր փեսացուին

զաւակաց կրթութեան համար, ընդ
հովանաւորութեամբ հայ եկեղեց-
ւոյ:
Գծադրաբար հէնց այդ պարզ
ու բացորոշ կտակի միտքն էլ կար-
ծես, անհասկանալի է մնացել մեր
Նոր-Նախիջևանցի երկարաց համար:
Գիտմամբ կամ անտարբերութեամբ
և այսօր երջանակալիշատակ Մասն
Բարձրանի կտակը որ սուրբ է ու-
մեն օրինադրութեամբ, կատարված
չէ և երբ կտակած գումարը գրած
է քաղաքային վարչութեան մէջ,
իբրեւ քաղաքի սեպհականութիւն
և գործ է դնում քաղաքային դպ-
րոցի համար, ուր ուսանում են ոչ
թէ հայ չքաւոր, այլ գուցէ մեծ
մասամբ հարուստ ծնողաց զաւա-
կունք և այլք: Այն ևս բնականա-
բար ոչ հայ եկեղեցւոյ հովանաւո-
րութեան ներքոյ: Պարզ է, որ Նոր-
Նախիջևան քաղաքի վարչութիւնը
կազմող մեծ պարոնները մեղանչել
են այսպէս հանգուցեղոյ Մասն Բա-
րձրանի կտակի դէմ և արդարու-
թիւնից չեղվել են, որովհետեւ կտա-
կարարի ցանկութեան կատարումն է
ինչ արդարութիւնը:

Գոյս տածենք՝ որ մեր Նոր-Նա-

մաքուր հաղնում, զեղեցիկ սանդղում
միշտ նոր կօշիկներով, որոնք հիանալի
են դարձնում նրա սքանչելի ստիկները,
չը նայելով որ այդ կօշիկները շատ փո-
քըր են և ոտերը սեղմում են Գուք
ծիծաղում էք:
— Այո որպիսի ճշգրտութեամբ դուք
այդ պատկերը նկարագրում էք:
— Ինչ, դուք չէք սկսել աղաչուցել
այն, որ պակասութիւնը լաւ են ճանա-
չում միմեանց, քան թէ ես օրիորդ
Բիծովիլին, որին դեռ ոչ մի անգամ գո-
նէ չեմ տեսել:
Երկուստարգ պէտք է համաձայնէր:
Այդպէս նոյն խօսում էին և ծիծա-
ղում ճանապարհը երկուստարգներին
շատ հաճելի և կարճ երեւցաւ:
— Ո՞ր հիւրանոցում էք մտադիր ի-
ջանելու, հարցրեց Երկուստարգին Պոլլը,
երբ երկաթուղու գնացքը մօտենում էր
Փարիզին:
— Ես ինքը դեռ չը գիտեմ նպատա-
կանց Երկուստարգ, Կուզէի նստել առա-
ջին պատահած կառքի մէջ և բաղդի
յաջողութեան վերայ յոյսս դնելով գը-
նալ:
— Յաջողութիւն, այդ ես եմ, ուրախ
ուրախ ծիծաղելով ասեց Պոլլը. գնանք
ինձ հետ Բիչիլիէ հիւրանոցը, Պալարոյ
փողոցում: Գուք անպատճառ պէտք է
իմ հարսնակցում գտնուիք:
— Լաւ, եթէ կամենում էք:
— Եթէ մէկը հարցնէր ընկերոջից թէ
այդ երկու երկուստարգներից որի տեղ
ուրախութեամբ նա արդեօք կուզէր լի-
նել, ինչ խօսք որ պատասխանը կը լի-
նէր «Պոլլը»: Եւ յանկարծ այդ երկուս-
տարգին, որին կենքըր այդպէս ուրախ
փայլում էր, տապալեց մահը. Նա փա-
րիզ մտած առաջին զիշերը մեռաւ սըր-

խիջանցի երկարաց արդարաւորու-
թիւնը թող չի տալ նրանց յամա-
ռելու իրանց սխալանաց մէջ և նո-
քա կը յարցնէ հանգուցեղոյ կտա-
կարարի կամքն և յիշատակը ծըշ-
զիւ կատարելով նորա կտակը: ճա-
նապարհը անխայտին է: Պէտք է այդ
գումարը քաղաքի սեպհականու-
թիւններից օտարացուցանել և ինչ-
պէս մեր թղթակիցն ասում է, կաղ-
մել հոգաբարձութիւն ընդ տնօրէ-
նութեամբ թիմակալ առաջնորդի և
յանձնելով գումարը այդ հոգաբար-
ձութեան պահանջել, որ բացվի հո-
գեւոր ծխական դպրոց ս. Լուսաւո-
րիչ եկեղեցւոյ բախում յանուն ս.
Սահակայ և Մեսրոպայ: Եթէ քա-
ղաքի ներկայ հանդամանքներին նա-
յիլով դժուարութիւնը առաջ կը
գան առանձին դպրոց բանալու ս.
Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ բախում:
մենք կ'առաջարկենք այդ գումարը
սեպհականել Նոր-Նախիջևանի հո-
գեւոր դպրոցին (սեմինարիային) ա-
նուանելով այս յանուն ս. Մեսրոպ-
այ և ս. Սահակայ, ու սահմանել
այդ դպրոցում որչեալ թիւ չքա-
ւոր ձրիավարժ հայ աշակերտաց իւ-
րեւ Մասն Բարձրանի աներ:

տի բոլորեցումից, չը նայելով ամեն ան-
ասկ թէ բո՛չկական և թէ բարեկամա-
կան օգնութիւններին:
Վշտացած Երկուստարգ բարեկալից
պալ կատարեց իւր վերջին պարտքը
զէպի իւր բարեկամը: Պատրաստելով
թաղման համար բոլորը, նա միւս օրը
առաւօտեան վեր առաւ իւր հետ Պոլի
նամակները և թղթերը ու գնաց պ.
Բիծովիլին մօտ յանձնելու օրան այդ
զրոյթները և միմեանց ժամանակ հա-
ղորդելու այդ վշտակ զէպը:
Պ. Բիծովիլը ընտանիքը բնակվում էր
Լաֆիտ-Միլոնում, ուր և գնաց Բեր-
նիէն երկաթուղով: Այնտեղ նրան բոլոր
բերանքը դեռ առաւօտեան էին սպասում:
Պ. Բիծովիլը յայտնել էր իւր ծառանե-
րին, որ նա այսօր սպասում է հիւրին,
մի երկուստարգի և հրամայել էր զգոյշ
լինել նրա զարտեան համար: Եւ հէնց
այս էր պատճառը, որ Երկուստարգ տա-
կալին չը մօտեցած դրանք, պահպան-
ները վազեցին ուրախութեամբ գոռա-
լով «գալիս է, գալիս է»:
Պ. Բիծովիլը շտապով դուրս թուա-
լնողներու Երկուստարգին մի քանի անգամ
զրկեց նրան, համարեցի: Յետոյ միջոց
չը տալով նրան ուշի գալ և գէթ մի
խօսք ասել, քաջեց և ներկայացաւ իւր
կնիքը իբրեւ փեսայ, իսկ աղջկանը իբրեւ
փեսայացու:
Նոյն բնակվում էին զեղեցիկ և ա-
ռանձին ամուսնացում. օրիորդը հիանա-
լի էր, հայրը սիրելի և բարեկամ: Մա-
ղիւր սպիտակ էին իբրեւ ձիւն: Երբեք
ձալ կղակով և զմայլել ու զեղեցիկ աչ-
քերով տանտիկներ, բոլորովին չէր նը-
մանում այնպիսի մի արարածի, որը իա-
րողանար իւր աղջկայ հետ ունենալ մի
այնպիսի կապ, որ պապաց փեսայի
հանգստութիւնը խոչընդոտ լինէր: Մէկ

Այսպէս կատարված կը լինէր հանգուցելոյ կտակն, որովհետեւ թէ նորա կտակած գումարը հոգեւոր իշխանութեան հսկողութեան ներքոյ կը լինէր, և թէ կը կրթվէին միայն հայ չքաւոր զաւակունք, այն ևս հայ եկեղեցւոյ հովանաւորութեան և ղեկավարութեան ներքոյ:

Մենք չենք տարակուսում որ մեր Նոր-Նախիջևանցի եղբարք ուշադրութիւն կը դարձնեն այս կարեւոր հարցի վերայ, իրանց պատուի համար արդարութիւնը կը վերականգնեն, և մի յարգելի բարերարի ոսկերքը հանդիստ կը թողնեն իւր դամբարանի մէջ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆ

Եթէ մի քաղաքի մէջ մի մեծատուն մարդ ուզենայ իւր սեպհական ունեցածիցը մի գումար բարեգործական նպատակաւ կտակել, որ իւր կեանքից յետ այդ ուխտը կատարեն հոգաբարձունքը հաւաստի լինելով, որ անշուշտ կ'իրագործուի այն իւր կամաց համեմատ: Եւ երբ հանգուցեալն մահիցը յետ, այդ գումարը ստացողները չը կատարեն նորա կամքը, ի՞նչ անուն կուտայ այդպիսի յանդուրժեան: Անշուշտ ձեր պատասխանը գովասանք չլինի այդպիսեաց:

Խօսքով այս ընտանիքը այնպիսիներէն էր, որոնց չըմանում քեզ զգում ևս բուրովին ազատ և ուրախ:

Էդուարդը չիթում էր բոլորովին Նա կարեցածին չափ հաշտուեց իւր նոր դրութեան հետ, որի մէջ նորան քցել էին հանգամանքները հակառակ նորա կամքին և զոհացուցիչ կեցողութեամբ իւր դերը Նա տուեց Պօլի նամակները և թղթերը և հազիւ կամենում էր նրան վերաբերեալ մի քանի խօսք ստել որ նրան բոլորովին հրաւիրեցին ճաշելու:

Նա նստեց սեղան վրանսի մօտ, որը շատ քիչ էր խօսում արտասանելով աւելի «այո» և «ոչ» բառերը, բայց նա միշտ կարմրում էր, որով, ինչպէս յայտնի է, սիրահարական գործերում մի տեսակ համր խօսակցութեան տեղ է բռնում: Նա դեռ 18 տարեկան էլ չէր, և ունէր հրեշտակային նուրբ երես: Նրա գեղեցիկ և մաքուր ճակատը պատած էր շաքարակապոյ մազերի զանգուրնով: Պահում էր իրան համեստ և առ հասարակ այնպէս էր ձևացնում իրան, որպէս Պօլը ընդհանուր գծերով նկարագրել էր ճանապարհորդութեան ժամանակ, Էդուարդը նոյնպէս սիրուն էր, վառվռուն աչքերը, ձայնի հնչիւնը, գեղեցիկ բեխերը, քաղցր վարմունքը, այս բոլորը միասին վեր առած ներկայացնում էր մի փնայացու երիտասարդի, որին շատ յարմար էր լինմանս: Նա շատ ուրախութեամբ էր վերաբերվում զէպի օրերը, ուկրդի և միշտ յարգելի նրա հօր և մօր հետ, ժամանակ առ ժամանակ ծանր և ուրախ էր պահում իրան, նայելով թէ խօսակցութիւնը ինչ առարկայի վերայ էր և մի ժամ միջոցից յետոյ նա այդպէսով զբաւեց ամբողջ ընտանիքի ուշադրութիւնը և համակրութիւնը:

Ճաշից յետոյ, երբ բոլորը խմեցին,

Ահա՛ այդպիսի մի բան պատահած է մեր քաղաքի մէջ:

1800 թուականներին Հնդկաստանի Վայկամ քաղաքում մի մարդասեր հայ մեծատուն աղա Մասէ Բաշման մականուամբ կտակել էր մի գումար, որ իւր մահից յետ մեր Նոր-Նախիջևանի մէջ սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչայ մայր եկեղեցիի բակում մի բացուի դպրոց, սուրբ Սահակայ և սուրբ Մեսրոպայ անուններով ուր պիտի կրթուին քաղաքի հայ չքաւոր դասի երեխայք, ուսմանի գրել—կարդալ և ստանան ուրիշ պիտանի գիտութիւններ: Եւ այդ կտակած գումարի տոկոսներով և կտակած չենք արդիւնքով ևս կառավարուի դպրոցը— կարճ և պարզ: Նոր-Նախիջևանցի հայերը այդ գումարը շատ ժամանակ անցնելուց յետոյ, 1860 թուականներին հաղել թէ՛ կարողացան ձեռք բերել և դրբին քաղաքային գանձարանը:

Կտակած գումարին տիրապետելն յետ, ի՞նչ արին Նախիջևանցի հայերը, սրբութեամբ կատարելի՞ն հանգուցեալ Մասէ Բաշմանի կրտսեր: Ո՛չ: Նոքա այդ գումարը դրբին գանձարան տոկոսաբեր թղթերով և գրեցին քաղաքական կառավարութեան հաշուետուներուն մը— Հնդկական գումար անունով «Индійскій капиталъ» *): Ուրեմն այդ

*) Այն ժամանակ (1860 թ.ներին) այդ գումարը 50 հազար մանէթի չափ

գումարը առանձնակի Նոր-Նախիջևան քաղաքի չքաւոր հայերի տղայց կրթութեան համար չ'եղաւ: Ինչպէս որ կ'ուզէր հանգուցեալ կրտսերը այլ քաղաքի սեպհական նութիւն դարձաւ քաղաքի ասում և մի ուր այժմ բնակութիւն ունին, բացի հայերից, կրկնապատիկ աւելանի կառավարութեան զուգը կանգնող և այլ պարազուլ աղաներ— իրաւասուններն իրենց խիղճը մաքրելու մօք արին հետեւեալը:

Քաղաքական (արքունի) ուսումնարանի ձախտին արձանագրեցին այս ինչ խօսքերը «Городское училище Месропа и Сагака» — ուր այժմ կրթվում են մէկ մասը հայ երեխայք, իսկ երկու մասն հրէայք և այլք:

Եթէ մի մարդ ասէ Նախիջևանցւոց թէ՛ «ի՛նչ իրաւունքով է առանձնորդ. պատուեալանցութիւն է գործածներդ. Մասէ Բաշմանը թող տուէ՛ր ձեզ, որ նորա փողով տղաք սովորեցուցէ՛ք, ով կ'ուզէ թող լինի— հայ, հրէայ, չինկինէ և այլն և այլն: Մասէ Բաշմանը ասե՛ր ձեզ, որ առէ՛ք իմ փողը և ինչ կ'ուզէ՛ք՝ ա՛յն արէ՛ք:» Ի՞նչ պիտի պատասխանէ՛ք, ոչ ապաքէն ցաքա՛հ, իսկ այժմ 60 կամ աւել պէտք է լինի, թէ և տոկոսները ծախում են: Եւ կայ տարեկան արդիւնք Վայկամ գումարը չ'եղեցը մասն, որը ստանում է Նախիջևանը:

— Ա՛խ, Աստուած իմ, մտածեց Էդուարդը, բնչապէս Պօլը գորա համար ինչ ոչ մի խօսք չ'ասեց:

— Ի հարկէ, նա յաւիտեան կ'ընտանէ իմ սրտի վերայ, ժպտալով դարձաւ նա լինմանս և ձեր գեղեցիկ պատկերը ոչ մի բոյլ երբեք չէ հեռացել իմ հոգեւորէն...

— Ի՞նչպէս է նա, իմ կենդանադիրը, դու հաւանում ևս նրան:

— Անկարծիք լաւ է, բայց իսկականը անհամեմատ գեղեցիկ է օրինակից, անհամեմատ...

— Հաւատա՛մ, որ ես կամենում չեմ լսել այդպիսի շողջորդիչ խօսքեր, ևս միայն ուզում էի իմանալ քո անկեղծ կարծիքը: Գիտես ինչ կայ...

— Ի՞նչ:

— Քո գալուստը ինձ սաստիկ վախեցնում էր:

— Այդ ինչո՞ւ:

— Քո կենդանադիրը կեղծ էր:

— Նա ունի Պօլի պատկերը, մտածում էր Էդուարդը, այ լաւ թակարդն ընկալ:

— Գուրբոյովին նման չես քո՛ կենդանադիրին, բոլորովին...

— Եւ զարմանալի չէ, ասեց Էդուարդը մտքումը:

— Առաջինը որ քո մազերը սև են, ճակատդ աւելի լայն և կղակղ հեղ:

— Մարդս փոխվում է, մի թեթեւ սարքով զգալով, արտասանեց Էդուարդը, հասակը փոխում է արտաքին տեսքը:

— Կենդանադիրդ նայելով, դու ճշմարտ կարծես քառատուն տարեկան լինեալ:

— Ես այն ժամանակ հաղել թէ աղտոտել էի ծանր հիւանդութիւնից: Նա ինձ սաստիկ նուազացրեց:

— Ուրեմն շատ լաւ: Կարծո՞ւ եմ արդե՞ք քեզ հետ ազատօրէն խօսել:

Իրայի պապանձումն պէտք է տիրէ ձեր լիզուին, աւել ի՞նչ:

Ձե՛ կըրայրներ, չէ՛, այդպէս պէտք չէ լինի, այդ փողը մեր հանգուցեալ արեւնակիցը պարգեւել է չքաւոր հայերի զաւակների համար և ո՛չ թէ օտարների զաւակների կրթութեան համար: Գուրբ այդ գումարը այդպէս թողնել իրաւունք չ'ուներ, այլ պարտքը վերադարձնէք նորա ժառանգներին *): Գուրբ այդ գումարը քաղաքին սեպհականացնել չէ՛ք կարող: Չնչեցէ՛ք քաղաքի հաշուետուների միջիցը ա՛յն տողը, ո՛ւր գրած է «Հնդկական գումար» խօսքը: այդ փողը քաղաքական գումար չէ՛: Հասկանո՞ւմ է՞ք:

Բացէ՛ք երջանկայիշատակ աղա Մասէ Բաշմանի կտակը և կարդալով կատարեցէ՛ք նորա կամքը բառ առ բառ և տառ առ տառ: միայն կը լինի արդարութիւն:

Եթէ ասէք թէ՛ ի՞նչ կերպիւ սեպհականացնենք այդ գումարն իրեն ժառանգներին, սորա ձանաղարհը շատ հեշտ է: Կտակի մէջ գրածն է՛ լուսաւորիչ եկեղեցւոյ բակի մէջ դպրոց բանալ ծխական: Ուրեմն կազմեցէ՛ք մի առանձին հոգաբարձութիւն ընդ հովանաւորութեամբ թեմական առաջնորդի և ընտրեցէ՛ք արդարամիտ և աշխատաւոր:

*) Իսկ Մասէ Բաշմանի ժառանգները են, կտակի գործութեամբ, քաղաքի չքաւոր հայ ծնողաց զաւակունք:

— Ի հարկէ, ի՞նչ է որ:

— Ես այսքան միջոցում մեծ ներկիւղի մէջ էի. ես վճեցի վերջացնել այս բոլորը, դադարեցնել խնամութիւնը, որի համար իմ ծնողքս վեր էին դրել իրենանց հոգին: Ես մտածում էի դիմել քո անուանութեանը, քո ազնիւ զգացմունքին...

— Բայց ինչ փափագի համար:

— Որ դու դադարեցնէիր մեզ հետ բոլոր յարաբերութիւններդ:

— Բայց ինչո՞ւ:

— Այժմ չէ՛ ես այլ ևս չեմ ցանկանում, հիմա միայն ես քեզ խնդրում եմ յայտնես քո լուսանկարին, որ նա խաբարայ է:

— Լաւ, կը յայտնեմ նրան:

Կլեմանսը քաղեց բոմալի մի ծաղիկ և լուռ սկսեց պիկտիկել նրա թիւերը մէկը միւսի յետեւից: Ամեն մի օրիորդի հետ պատահում են այսպիսի բոյլեր, երբ նա կլեմանսի նման, զգում է ծաղիկներ քաղելու կարեւորութիւնը, լինի դա այդպիսով, կամ թէ գեղեցիկ զարգաբան սենեակում:

— Խեղճ Պօլ, մտածեց Էդուարդը, կարելի է լաւն այն էր, որ մեռաւ: Գուրբոյովին առաջ կամենում էի ինձ բան ստել, դարձաւ նա բարձր ձայնով զէպի օրիորդը:

— Ճշմարտ, ես մոռացայ թէ ինչ էի ուզում ստել:

— Կարծեմ ինձ վերաբերեալ մի անհաճելի բան:

— Այո, արդարեւ անհաճելի, պատասխանեց գեղեցիկ խաբարան:

— Աստ ուրեմն:

— Ես կամենում էի ստել... ես կամենում էի ստել, որ առաջ շատ ուրախ կը լինէի ինձ դու չը գալիր:

— Առաջ, իսկ այժմ:

— Այժմ ես հարձակաւ եմ Աստուծոյ որ նա չը կատարեց իմ ցանկութիւնը,

սէր անձինքներ և յանձնեցէ՛ք այդ գումարը այդ հոգաբարձութեանը դպրոցը կառավարելու համար:

Յ. Պապասինեան.

ՋԱՆԱՆ-ՕՂԼԻ

25 սեպտեմբերի.

Բաւական ժամանակ է, ինչ որ այստեղից լրագրութեան մէջ ոչինչ չէ երեւում, մինչդեռ այստեղի կեանքը մի քիթթարական և անմիջական երեւոյթներով երևում է: Պ. Լուսեցին մի ժամանակ աւել ինչ հասարակաց դատաստանին էր յանձնում, լինէր այդ՝ բարի թէ՛ չար, բայց այժմ չը գիտեմ ինչու լուել է:

Վերջերս մի սրբապիղծ դէպքի պատճառով, գիւղը երկու կուսակցութեան լուսնուէր. մի գերեզման սև նաւթով ներկել էին, ևս այդ էր պատճառը, որի համար հակառակ կողմը աշխատում էր մի քանի անձանց վերայ փաթեթել յանցանքը, յիշաւ թէ՛ յանդիւր, չը գիտեմ և յաւիտեան անդունդի մէջ զորեւ. քննիչներ եկան, գործը ուշադրութեամբ քննեցին, բայց թէ ինչ հետեւեցին հասան, այդ մասին, ոչ ոքից ոչ մի բան չը կարողացայ խմանալ:

Միթէ վերջ յիշած բաւական չէ, որ ընթերցողը մի գաղափար կազմէ ջաղառլեցու վերայ: Բայց ցաւալին այն է, որ դրանց նման դէպքեր այդ տեղ շատ են պատահում: Եթէ մէկը մի ուրիշ հետ վրէժ ունի և իւր վրէժը օրինական ճանապարհով չէ կարողանում լուծել, սկսում է նրա խանութի կամ տան դուռը դարձեալ սև նաւթով ներկել, որով նա իւրեան վարձատրուած է համարում: Ահա այստեղ է պահում նոցա բարո-

պատասխանեց ողորդութեամբ Կլեմանսը: Եւ նա այս խօսքերով իւր չիթում թիւերը ծածկելու համար, վաղեց դէպք մայրը պիտի գրեց նրան և համբուրեց:

Էդուարդը սկսեց արդէն խղճի կակիծ զգալ: Նրա սիրտը, որը լի էր փոխադարձ սիրով, լցուեց արիւնով: Աղտուութեան և սիրոյ զգացմունքները սաստիկ կուգում էին նորա սրտում: Գիւրբուան ընթերցումը նրա մէջ ծնեց վերջապէս մի վստահ միտք: Նա տեսաւ, որ իրաւունք չունի այլ ևս կարծիքի մէջ թողնել այս բարի ընտանիքին: Աղտուութեան ոյժը վերջապէս յաղթող հանդիսացաւ ճակատագրի պատահաբարձիւր: Դանքի դէմ Միւս օրը առաւօտեան, երբ պ. Բիծովիլը առաջարկեց նրան գնալ ձիով դրօսներ, Էդուարդը յայտնեց, որ նա գնալու է փարիզ:

— Այդ ինչու, հարցրեց զարմանալով Բիծովիլը:

— Ես քաղաքում անյետաճգելի գործեր ունիմ: Ես անպատճառ պէտք է այնտեղ լինեմ, պատասխանեց երիտասարդը:

— Ի՞նչ էք խօսում, դուք ինչ գործ ունիք քաղաքում, որտեղ ոչ մէկի հետ ծանօթ չէք:

— Բայց և այնպէս այժմ և իսկ ես պէտք է գնամ այնտեղ:

— Հա, կարելի է դուք կամենում էք փող վեր առնել ձեր բանկիրից:

— Ձե՛, հաւատացնում եմ ձեզ, դուրս համար չէ:

— Գուրբ խոհեմ չէք, սիրելիս, իմ փողերը ձեր իրաւունքի տակ են:

— Ես հաստատ հաւատացած եմ, բայց... Այդ ժամանակը նրանք մօտեցան այդու դրան:

— Ուրեմն դուք վերջնական վճել էք:

— Այո, ես գնում եմ:

— Միթէ հեռանալուց առաջ դուք

յակամութեան սահմանը. երկրամասը-
ները հաւաքովում են մի տեղ, և ասե-
մի լաւ բան խօսում են, հետաքրքրում
է նոցա լրագրութիւնը, հասարակութիւն
կամ հասարակական հմար. ոչ, ամենին
ոչ, նոցա խօսակցութեան առարկան գե-
ղեցիկ օրորոյններն են, որոնց վերայ
աշխատում են «գեղեցիկ և մարգարո-
շար» նամակներ յղել, որոյ պատճառա-
թէ օրորողաց և թէ՛ դոցա ուսումնա-
րանի պատիւը ընկաւ. ժողովրդեան աչ-
քում, թէ՛ «աղջիկները չկուրում լրու-
թիւն են սովորում» և այլն և այլն. դեռ
չը յիշենք երկրամասը պարեցութիւն
ները, զանազան շտապութիւնները, ու
փառասիրութիւնները:

Տղայոց ուսումնարանի դրութիւնն ա-
մենայն էլ յայտնի է, ինչ կերպով փա-
վելուց յետոյ՝ բացուեցաւ Վերջերում,
որպէս ասացին, մի մասնաժողով էր
կազմուել, որը պիտի քննէր ուսումնա-
րանի անկման պատճառը, բերելով նո-
րա նիւթական նախկին աղբիւրները, և
թէ քննչէս եղաւ, որ 12,000 ու. չը դե-
մացաւ մի որոշ ժամանակ, թէ քննչ հե-
տանքի է հասել մասնաժողովի գործու-
նէութիւնը. ոչինչ չը կարողացայ իմա-
նալ, մասնաւոր մարդկան միայնցից այն
իմացայ, ինչ որ ուսումնարանաց փակ-
ման պատճառը պատճառ կարելի է հա-
մարել. հոգաբարձուները, որպէս կապի-
տալիստներ, շատ «չխմաղ» — ամբողջ տե-
ղերում փող են ունեցել, որի ոչ գրու-
իւր և ոչ չափն են կարողացել ստանալ.
այդ մարմանները դրել են ուսումնարա-
նի 150 ուսուցիչները մեղադրել մէջ, և այդ
դրած «բարձրները» մինչև այսօր ու-
սումնարանը մի կօպէլ էլ չէ ստացել:

Մի ժամանակ, բոլորովին յարմար չէր
զալիս ջալաւ-օղիեցուն երկրագործութիւն
անել, չը նայելով նոցա հողերի շատու-
թեանը. նոցա միայն տարին մի անգամ

հողը բաժանում, խտրը հնձում, դար-
սում, և այնուհետեւ խանութում նոտած-
ֆրանտ ման էին գալիս. կան այժմ և
կային տմանք, որոնք մի ժամանակ հա-
րաւային Ռուսաստանից և բուն կովկա-
սից տաւար էին բերում և վաճառում:
Այսպէս, ի հարկէ, երկար չէր կարող
տեւել. քանի որ հանգամանքները միշտ
յաջողակ չէին կարող լինել, և ահա,
երբ փողի ընդհանուր սով է ընկնում
ամեն տեղ և աշխատանքը պակասում.
Ջալաւ-օղիեցիք, որ մինչև այդ ժամանակ
չափով փող էին բանացնում, լիովին չը
կարողանալով հատուցանել (բացառու-
թիւն ամեն տեղ կայ) մնացեալի տակ
ճնշվելով, իւրեանց դրութեանը մի դար-
ման անելու համար, մտածում են դիւղի
հողերը մի անգամ վիճակահանութեամբ
մշտապէս բաժանուած համարել. որից
յետոյ մի երկու տարի է, որ ջալաւ-օղ-
իցիք հետզհետէ երկրագործութիւն են
անում, որն արհեստ է սովորում, որն էլ
իւր ծախսերի չըմանը չըմալակելով՝ օ-
տար աշխարհ է չուում, մի կտոր ապ-
րուստ ձարելու:

Խանութի մէջ ճառարն «կիսակօշիկով»
ման եկող երկրամասերը, որ մի ժամա-
նակ՝ «ПРОСТО ШИКОМЪ ТОРГОВАТЬ»-էր ա-
նում և «НА МЕСТО» մի քանի հարկը ու-
աշխատում, այսօր արօրի մասն է բըռ-
նում. ամենահինաւի կերպով թաւ ա-
ծողը, որի նմանը դեռ թիֆլիսում էլ, ա-
սում են, չը կայ, որ մի ժամանակ իւր
գեղաբնակավայրի հանձարի համար,
գործակաւարութեան պաշտօնով, տարին
1,000 ու. էր ստանում, այսօր լաւբեր-
ցի հնոցի առաջ, ծխի մէջ, մօրճը ձեռ-
քին, իւր ամենանորը զգացմունքներ
կոշտացնելով մի կտոր հաց է ձեռք բե-
րում, գիւղի երեկուան հարուստ իշխա-
նը, այսօր ուսկանը ձեռքին, երբեմն
ձուկն է օրսում «Պաղ-չալից» իւրեան

ապրուստը թեթեւացնելու համար վեր-
ջապէս մի ընդհանուր որոշ ձգտում գե-
պի մշտական որոշ գիւղատնտեսութիւն,
որից կախում է իւրեանց գոյութիւնը:
Եկեղեցին պայծառ դրութեան մէջ է,
բայց ժամերգութիւնը բոլորովին ախար-
ժելի չէ, քանի որ այնտեղ մի «գործիկ»
—ինչպէս իւրեանք են անուանում—կայ,
որի բոա ձայնը, եկեղեցուց ամենքին էլ
էլ «հուշ» է անում. Յայտնի է թէ՛ գե-
ղեցիկ և քաղցրիկ երգեցողութիւնը ինչ-
պիսի քար սրտեր փափկացնում է, բայց
ով որ լա՛ զորոգնի» ձայնը, իւր ունե-
ցած փափուկ սիրուն էլ կայրու է կոշ-
տացնել, հէնց դրա համար ջալաւ-օղի-
ցիք շատ ժամանէր չեն, թէ և իւրեանց
ծախքով մի փառասիր եկեղեցի են կա-
ռուցել: Մի ծիծաղելի գէպ էլ պատմե-
ցին պ. «պորթնի» վերայ, որ «բոլորովին
աւելորդ չը համարեցի այստեղ դրել,
դրա վերայ ասածներս աւելի հատուաւ-
լու համար: Մի ժամանակ «Աստուծոյ»
մէջ յիշում էր և առաջնորդի անունը.
Ներկայ թուին, երբ թեմական առաջ-
նորդը այցելում է և այստեղ. երեկոյ-
եան ժամերգութեան ներկայ է լինում
եկեղեցում. Ղուրդին «Աստուծոյ»-ը ա-
նուր ժամանակ, ի պատիւ սրբազան
առաջնորդի՝ հարկաւոր տան վերջում
աւելացնում է՝ «...և առաջնորդին մեր
տեան Մակարայ Արքեպիսկոպոսի, (դեռ
ևս կարծելով թէ՛ Մակարն է իւրեանց
առաջնորդը), զՏէր աղաչեցողք,
ընդհանուր ծիծաղը ընկնում է եկեղե-
ցին, որից յետոյ, որպէս ասացին, սըր-
բազանը առանձնապէս խրատ է տալիս:

Անցաւոր վն...

չէ՛ք տեսնուիլ տիկնանքի հետ:
— Ես կարծում եմ որ անյարմար
կը լինի... այսպիսի վաղ ժամանակ:
— Բայց ինչ է ճշմարիտ պատահել
ձեզ հետ, սիրելի իմ:
— Ուրեմն լսեցէ՛ք, սկսեց Նիկոլայը:
Այն ընդունելութիւնը, որը ինձ ցոյց
տուեցին ձեր տան մէջ, բոլորովին ինձ
յաղթեց...
— Ե՛յ, ինչ դուրս եկաւ սրանից, սի-
րելի:
— Իմ պարտքս է, պատմեմ ձեզ մի
հանգամանք, որը չափազանց կը զար-
մացնէ և կարելի է որ չիթեցնէ էլ
ձեզ...
— Բայց ինչ է, որդիս:
— Երեկ, իմ փարիզ մանկուց յետոյ
ինձ հետ մի սարսափելի գէպը պատա-
հեցաւ:
— Յուսով եմ, որ մի որ և իցէ ան-
բաղդութիւն չէ:
— Մի շատ վշտալի, աղետալի գէպ...
— Դուք ինձ սարսափեցնում էք.
— Երեկ ես մեռայ:
— Ի՞նչպէս, ինչ:
— Այսօր ճաշից առաջ ինձ թաղելու
են և դուք այս պատճառով չը պէտք
է պահանջէք, որ ես այնտեղ ներկայ չը
լինեմ:
— Դուք գիտե՞ք, ինչ է, ոչինչ չը
հասկանալով միթմթաց պ. Բիօնովիլը:
— Եւ իբրեւ նորեկ, շարունակեց երե-
կուսարդը, ես կարող եմ կորցնել իմ
աղբիւր անունը, եթէ պարզախօս չը լի-
նեմ:
Այսպիսի մասամբ ծաղրալի և մասամբ
ախուր խօսքերով նա հեռացաւ, թող-
նելով ծերունուն կատարեալ տարակու-
սանքի մէջ:

Պ. Բիօնովիլին այս կատակը չափա-
զանց անտեղի և կոպտի թուեցաւ. բայց
վերջի վերջոյ նա այդ բոլորը ընդունեց՝
իրեն ծիծաղի համար հնարած բան և
չտալեց պատմել իւր կնոջը և աղջկա-
նը ապագայ փեսայի սրամտութիւնը:
Այդ ժամանակ նա այնպէս բարձր ծի-
ծաղեց, որ նրա ահաղին փողը չարժ-
ւում էր և արտասուքի կաթիլները վա-
զում էին նրա գնդաձև թշերի վերայով:
Իսկ Կլեմանսը շատ տրտում էր. Այդ
տեսակ պատմութիւնը նրան դուր չե-
կաւ. Երեկոյն արդէն վրայ էր հասնում,
Խիստ վեց, եօթ, ութ ժամը, իսկ էդ-
ուարդը գեռ չէր վերադառնում. Ամբողջ
ընտանիքը սաստիկ անհանգստութեան
մէջ էր, և երբ նրանց երկիւղը հասաւ
վերին աստիճանի, ձիւղոր ուղարկեցին
Փարիզ Բիշիլէ հիւրանոցը: Չիտարը
չուտով բերեց հետեւալ հեռագիրը՝ «Պօլ
Բիշիլէն երէկ փարիզ գալուց յետոյ մե-
ռաւ: Այսօր կէսօրուան ժամը տանն և
մէկին կատարուելու է նրա թաղման
կարգը»:

Արանից յետոյ անցաւ երեք ամիս:
Ոչ կենդանի, ոչ մեռած փեսայացուն
չէր վերադառնում: Կլեմանսը մտածուն-
քից մաշվում էր ծնողաց աչքի առաջ.
Նա գիշեր և ցերեկ հանգստութիւն չու-
նէր, այդպէս գաղտնի կերպով անհետա-
ցած փեսայացուի վերայ մտածելուց:
Ամբողջ ընտանիքը բնակվում էր այժմ
Հալլըրում, որովհետեւ բժիշկը պատուի-
րել էլ լողանալ ծովային ջրերում: Ծո-
վային լողաբանները ոտի ցաւը համար-
ւած խճուկահատութիւնը ոչ մի բանից չէ յաղ-
թվում:
Մի հիանալի երեկոյ, երբ ամբողջ ըն-
տանիքը ման էր գալիս ծովի ափում,
Կլեմանսը բարձր ձգալով ընկաւ ձոր դիւ-
րը: Արդեօք նա Նիկոլային տեսաւ, թէ
նորա ուրուականը: Բաղդի բերմունքով
այդ ժամանակ ծերունու ոտի ցաւը փո-
քը ինչ թեթեւացել էր և սա կարող էր
հետուել պատանուն մինչև հիւսիսնոցը,
ուր և մտան նրանք երկուսը միասին:

Պ. Բիօնովիլը հրաւիրեց չիթեւած էդ-
ուարդին երկու խօսք ասելու:
— Որքան ես տեսնում եմ, դուք,
պարոն, բաւականին յաջող կերպով կա-
տարեցիք ձեր թաղումը:
Եղուարդի երեկոյ կարելի էր պարզ
նկատել, որ նա պատրաստ է գործուելու
անդունդով Սալայն նա ժողովեց իւր
բոլոր ոյժը և պատասխանեց անսովա-
կուն կերպով:
— Եւ չը նայելով ձեր այդ հեռու
ճանապարհորդութեանը գէպի այն աշ-
խարհը, ձեր գէպը չափազանց առողջ
է. Շնորհաւորում եմ:
Երկրամասը հաւաքեց մի փողը՝ իւր
ոյժը:
— Պ. Բիօնովիլը դուք իրաւունք ունիք
ամեն բան ասելու ինձ, որովհետեւ ձեր
վերաբերութեամբ ես վատ և ցածր ան-
ագնուութիւն գործեցի. Բայց տուէ՛ք ինձ
դոնէ միջոց բացատրելու ձեզ...
— Հիմարիտ որ ես շատ ցանկանում
եմ լսել, թէ դուք այդ բանում ինչպէս
կարողանաք, Չիւր բացակայութեան
ժամանակ ես իմացայ, որ Պօլ Բիշիլէն
ճշմարիտ մեռել է, որ դուք նրա հետ
միասին էիք գալիս Մարսելից փարիզ,
որ դուք իմանում էիք նրա միտքը և
սեպականացրեցիք ձեզ նրա թղթերը
և անունը:
— Բոլոր այդ անգիւղութիւնները ճիշդ
են. Միայն դուք չը գուշակեցիք, որ իմ
ձեզ մօտ գալու պատճառը ոչ այլ ինչ
էր, եթէ ոչ հաղորդել միայն պ. Բիշիլէին
անձը, բայց դուք և ձեր ընտանիքը չի
թողեցիք ինձ անգամ մի խօսք ասել...
— Ես կարծում եմ այդ դեռ բաւա-
կան չէ...
— Ես համաձայն եմ ձեզ հետ. Այո
իմ այն վարմունքը, որը ես թող տուե-
ցի ձեր վերաբերութեամբ, ներելու հա-
մար այդ շատ քիչ է. բայց ես այնքան
երկար միջոց թափառեցի աշխարհին

Երեկոյն միմեկ, որ միմեկ և փայլալան-
քով ձեր ընտանիքում ընդունուած, չը
կարողացայ զիմանալ այդպիսի մի փո-
ճանքին, որը ստիպեց ինձ հեռանալ
բաղդից, գէթ մի րոպէս...
— Ո՛վ էք դուք, պարոն.
— Ես կապիտան Բերնիի որդին եմ:
Ես իրաւագէտ եմ, բայց դժբաղդաբար
չորս տարի սրանից տուել մեռաւ իմ
հայրը, չը թողնելով ինձ ոչ մի կարո-
ղութիւն. Ես եղայ փառաբան, «բայց
փառաբան առանց գործի. Ես երկար
ժամանակ հաստատութեամբ կուրում էի
բայց վերջը կորցրեցի բոլոր ոյժս. Շատ
նուազ յուսով գտնելու լաւ տեղ, ես հ-
կայ փարիզ. ճանապարհին ես ծանօթա-
ցայ Պօլ Բիշիլէի հետ, մնացածը ձեզ
յայտնի է...
— Չեմ ապագան կարելի է վատ չը
լինի.
— Եւ այդ և ոչ.
— Ի՞նչպէս հասկանալ:
— Գաղթած ունայն սպասելուց, ես
գիմեցի իմ հօր մէկ հին ծանօթին, որը
սպրում է այստեղ Հալլըրում, նորա օդ-
նութեամբ ես ստացայ վաճառականա-
կան նաւուս, որը գնալու է Անտիլեան
կղզիները, սուպերկարգի պաշտօն:
— Ե՛րբ էք ճանապարհ ընկնելու
դուք.
— Վաղը.
— Ո՛հ, Աստուած իմ վաղը.
— Այո, դա արդէն վճռուած է.
— Եւ դուք չունիք մէկը, որից ան-
ջատուիլը ձեզ համար ծանր լինէր.
Եղուարդը կարողեց.
— Այդ արդէն իմ զաւանդիքս է.
— Ես ձեզ խնդրում եմ յայտնել ինձ
այդ զաւանդիքը.
— Ես ստիպուած պիտի մերժեմ ձեր
խնդիրը. Բաւական է ձեզ իմանալ, որ
եւ խորին ցաւը զգում եմ իմ թեթի
վարմունքի համար եւ ինձանում, այստեղ,

ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ.

«Nordd. Allg. Zeit.»-ում հրատարա-
կած էր հետեւալ նկատողութիւնը. «Գեր-
մանական լրագիրները մասնացոյց են
լինում իրեն անաւոր իրողութեան վե-
րայ, որ կայսերական կանցլէրն և նորա
որդին անձամբ մասնակցում էին վերջին
ընտրութեանց: Այնպէս երեքշաբթի ա-
զատամիտների ժողովում պ. Հերմէսը
նրանց անձամբ մասնակցում էին վերջին
յայտնեց, որ ինքը կանցլէրն իւր որդու
հետ միասին շահվեցան իրանց ընտրու-
ղական իրաւունքը: Իսկապէս այս ի-
րողութեան մէջ ոչինչ զարմանալի չը
կայ. Իշխան Բիւմարին, երբ ընտրու-
թեանց ժամանակ Բէրլինում է լինում,
երբէք պարտազանց չէ դառնում և ե-
րեւում է ընտրողական տուփի մօտ, չը
նայելով իւր վերայ եղած ծանր պարտա-
կանութեանը: Նշանակէ և վարվում է
և նորա որդին Յանկալի է, որ ամենայն
հաւատարմի հպատակները հետեւին սը-
րա օրինակին»:

Բէրլինի լրագիրները հաղորդում են,
որ գերմանական կառավարութիւնը չըր-
ջարեական ծանուցագիր ուղարկեց պե-
տութեանց ծանուցանելու համար, որ
ինքն իւր կառավարութեան ներքոյ է
առել արեւմտեան Աֆրիկայի հետեւալ
կետերը. Ֆրեյերի երկիրը, Լոմբի և Բա-
դէնյա նաւահանգիստներով, ոտրկաց ա-
մում, Բիւմարն, նոյնպէս Նեկոյ, Կամբ-
րոն Մալիսի, փոքր Բատանգ կղզիներ-
ըն, Գրեյի աղաբանները և ծովեզրնե-
րը Ֆրիս հրաւանդանի և Օրանժ գետի
մէջ, բայց կէտի ծովածոցից:

Երովակալ կուրբէն ծանուցանում է,

որ Չինացիք յարձակվել են Տամուուս
Փրանսիացու կանգնած ամրութեանց վե-
րայ և յետ եւ մղվել մեծ շեւտով:

Վիէնայի լրագիրներում հրատարա-
կուած էր Ֆրանց-Յոզէֆի կայսեր ճառն
իրեն պատասխան պատգամաւորաց բո-
ղովի նախագահի շնորհաւորութեան. ա-
հա այն. «Ինձ շատ ուրախացնում է այն
հաւատարմի հպատակութեան զգաց-
մունքն, որ դուք յայտնեցիք ինձ պատ-
գամաւորաց ժողովի կողմից. Երբ ես ձեզ
վերջին անգամ տեսայ ինձ մօտ յայտ-
նեցի հաւատարմ, որ եւրօպական խա-
ղաղութիւնը սլինչով չի խանգարուիլ:
Այս յոյսս իրագործվեցաւ և ես կարող
եմ հաղորդել ձեզ, որ խաղաղութիւնն
ապահոված է և ապագայում աղջային
բարօրութեան անարդիւր զարգացման
համար: Մեր յարաբերութիւնքն առհա-
տարակ ամեն տէրութեանց մասնաւոր
մեր ամենամօտիկ դրացի պետութեանց
հետ յոյժ բարեկամական է: Տեսակցու-
թիւնն, որ ես ունեցայ մօտիկ ժամանակ
նոյնի մեծութեանց Ռուսաց և Գերմա-
նիայ կայսրերի հետ, տուեց ինձ ոչ մի-
այն առիթ վերանորոգելու իմ մտեր-
իմ յարաբերութիւնը Ռուսաց կայսեր-
կան տան հետ, այլ և համոզվելու, որ
երեք կայսրերն և նոցա կառավարու-
թիւնքն էլ համաձայն են հոգալու և
պահպանելու խաղաղութիւնն ու հան-
դիստը, որոնք յոյժ կարևոր են նոցա
հպատակ աղբերի բարօրութեան համար:
Այս համաձայնութիւնն, որ հիմնված է
պայմանների պահպանման և փոխադարձ
հաւատարմութեան վերայ, հաստատ ե-
րաշխաւորութիւն է խաղաղութեան, որոյ
բարի հետեւանքները անշուշտ օգուտ կը
բերէ ոչ միայն մեզ, այլ բոլոր միւս աղ-
բերին էլ»:

ձեռքով կուրծքը ցոյց տալով, դրոշմ-
ուած է մի յիշատակ, որը չուտով վերջ
կը ապ իմ կեանքիս:

— Բաւական է, բաւական. Իմացիր,
որ մենք գիտենք թէ՛ դուք որպիսի յա-
ջողութեամբ կարող էք մեռնիլ...

— Այս անգամ իմ մահը ճշմարիտ կը
լինի.

— Բայց ես դեռ իրաւունք ունիմ այս
բանի համար խօսելու ես և Կլեմանսը.
— Ի՞նչ էք ասում. Ի՞նչ յարաբերու-
թիւն կարող է լինիլ դէպի ինձ...

— Ես ասում եմ, որ դուք այն մար-
դըն էք, որին իմ աղջկա սիրում է.

— Պաշտում եմ ձեզ, շատ ասա-
ցէք.

— Բայց այն պայմանով, որ դուք
պիտի ապրէք.

— Լաւ, լաւ, ես կապրեմ, ես կամե-
նում եմ ապրել.

— Այդ էլ է նոյնպէս վճռուած.

— Վերջնականապէս եթէ միայն...

— Եթէ միայն ես իմ աղջկա տամ

ձեզ, այդպէս չէ.

Եղուարդի երեկոյ սաստիկ կարմրու-
թիւնը այդ ժամանակ փոխուեցաւ յան-
կած խիստ գունատութեան. Անյուսա-
լի բաղդը նրան յաղթեց.

— Դուք ինձ հետ Վալֆիա-Մեդո-
նում լաւ կատակ արեցիք. Այժմ նրա
փոխարէն ես վրէժս հանում եմ ձեզա-
նից, դեք իրաւունք չունիք Անտիլեան
կղզիները երթնելու.

Եւ Եղուարդը լի առատ զգացմունք-
ներով ընկաւ բարի ծերունու գէպի ի-
րան պարզած գիրկը.

Կլեմանս գէ-Բիօնովիլը իւր բժիշկներին
անունը և փառքը բարձրացրած վերա-
դարձաւ բոլորովին առողջացած ծովա-
վին ջրերով և քիչ ժամանակից յետոյ
եղաւ Եղուարդ Բիշիլէի կինը.

Թարգ. Ա. Ծ.

